

Kriminalomsorgens regioner
Landets fengsler og friomsorgskontorer
Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS
Kriminalomsorgens IT-tjeneste KITT

Nr. KSF 4/2012

Vår ref:201205358

Dato:
8.08.2012

Rettigheter og begrensninger i forbindelse med postsendinger til og fra innsatte

1. Formål og bakgrunn

Formålet med dette rundskrivet er å veilede kriminalomsorgens regioner og landets fengsler i tolkningen av straffegjennomføringsloven § 30 om kontroll av postsendinger.

Bakgrunnen for rundskrivet er at ytre etat har bedt om veiledning etter spørsmål oppstått i forbindelse med terrorsaken 22. juli 2011. Det understrekes at dette rundskrivet gjelder for alle innsatte i norske fengsler hvor brevkontroll gjennomføres.

Med postsending menes i dette rundskrivet all kommunikasjon med tekst og/eller bilder på papir eller i elektronisk form. I elektronisk form omfattes i tillegg eventuelt lyd.

Dette rundskrivet supplerer retningslinjene til straffegjennomføringsloven pkt. 3.33. Ved neste revisjon av retningslinjene vil innholdet i rundskrivet eventuelt bli justert og innarbeidet i retningslinjene.

2. Hovedregler om kontroll av postsending

Grunnloven § 100 garanterer alle borgere i Norge retten til ytringsfrihet. Også innsatte i fengsel har rett til å motta og sende/uttrykke informasjon, meninger og ideer, men Grunnloven § 100 fjerde ledd unntar anstalter (fengsler) fra forbudet mot brevsensur.

Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMK) art. 10 slår fast retten til ytringsfrihet og presiserer at denne retten skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer. Videre gir art. 10 statene rett til å undergi denne friheten formregler, vilkår, innskrenkninger eller straffer som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, territoriale integritet eller offentlige trygghet, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, for å verne andres omdømme eller rettigheter, for å forebygge at fortrolige opplysninger blir røpet, eller for å bevare domstolenes autoritet og upartiskhet.

Straffegjennomføringsloven § 30 og straffeprosessloven inneholder derfor enkelte begrensninger av ytringsfriheten ved varetekt og straffegjennomføring. Kontroll av postsending kan skje etter straffeprosessloven eller straffegjennomføringsloven.

For personer som sitter i varetekt kan domstolen etter straffeprosessloven forby eller begrense brevveksling ved å ilegge brev og besøksforbud eller kontroll. Disse restriksjonene er bare begrunnet i hensynet til etterforskningen. Varetektsinnsatte som ikke har brev eller besøksforbud eller kontroll, kan sende eller motta brev med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven.

Reglene om kommunikasjonskontroll i straffegjennomføringsloven § 30 må leses med bakgrunn i formålsparagrafen i lovens § 2 der det framgår at straffen skal gjennomføres på en måte som

”motvirker nye straffbare forhold, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammer sikrer innsatte tilfredsstillende forhold”.

Kontroll av postsendinger etter straffegjennomføringsloven § 30, lyder slik:

”Innsatte skal kunne sende og motta postsending hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere postsending til og fra innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå før den utleveres eller sendes. Postsending til og fra innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Postsending til og fra innsatte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll av postsending kan skje ved åpning og gjennomlesning av sendingen før den utleveres eller sendes, og ved undersøkelse som nevnt i § 27 første ledd. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan innsatte pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker.

Kriminalomsorgen kan nekte å utlevere eller sende postsending til eller fra innsatte dersom sendingen inneholder opplysninger om planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet. Innsatte bør gjøres kjent med den delen av sendingen som uten skade kan meddeles.

Postsending som den innsatte allerede har mottatt, kan kontrolleres etter tredje ledd.

Postsending til eller fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan undersøkes etter § 27 tredje ledd. Kontroll ved gjennomlesning skal ikke finne sted. Sendingen skal alltid åpnes i nærvær av innsatte.

Kriminalomsorgen kan etter nærmere bestemmelser gi innsatte tillatelse til elektronisk kommunikasjon med tekst, lyd og bilde dersom sikkerhetsmessige grunner eller hensynet til en forsvarlig ressursforvaltning ikke taler mot det. Bestemmelsene i annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.”

3. Nærmere om vilkårene for å stanse utveksling av informasjon

Planlegging eller gjennomføring av straffbar handling

Kriminalomsorgen skal under straffegjennomføringen hindre den domfelte i å begå nye straffbare handlinger. Dette innebærer at kriminalomsorgen har en plikt til å stanse utsending av brev som i seg selv innebærer brudd på et straffebud. Det mest typiske eksempelet her vil være trusler mot mottaker eller andre. Det kan også være at den innsatte søker å formidle kontakt, enten direkte eller indirekte, med en person som han/hun har kontaktforbud overfor.

Kriminalomsorgen kan i særlige tilfeller stanse brev som den innsatte skriver til fornærmede eller andre aktører i straffesaken, vitner, dommere, statsadvokat osv. Dette gjelder særlig i de

tilfeller mottaker selv gir uttrykk for at det er ønskelig å få stanset brevene. I disse tilfellene bør man anbefale mottaker å kontakte politiet og evt. få utstedt et kontaktforbud. Innsattes brevskrivning kan i noen tilfeller grense opp mot skremmende eller plagsom opptreden, jf. straffeloven § 390a.

Postsending kan ikke nektes utvekslet fordi sendingen inneholder opplysninger utelukkende med bakgrunn i at informasjonen generelt kan virke støtende eller krenkende. Postsending kan heller ikke nektes utvekslet fordi sendingen inneholder generelle ekstreme religiøse eller politiske meninger eller ytringer så lenge de ikke oppfordrer til straffbare handlinger.

Klare oppfordringer om å gjennomføre én eller flere konkrete straffbare handlinger, vil være omfattet av bestemmelsen i fjerde ledd. Det samme gjelder oppfordringer av mer generell karakter, men det vil måtte foretas en vurdering av sannsynlighet, alvorlighet og mulig skadeomfang, se nedenfor.

Opplysninger som er eller kan oppfattes å være bistand i planleggingsfasen av en straffbar handling er omfattet av bestemmelsen. Dette kan være opplysninger om personer som kan bidra under gjennomføringen, eller det kan være andre hjelpemidler eller økonomisk bistand. Opplysninger som er mer generelle råd og veiledninger, kan også være omfattet av bestemmelsen etter en konkret vurdering.

Opplysninger om tidligere lovovertridelser kan normalt ikke stanses i medhold av bestemmelsen her. Unntaket er om opplysningene gis som et ledd i planleggingen av en ny straffbar handling.

Planlegging eller gjennomføring av unndragelse av gjennomføringen

Unndragelse av straffegjennomføring er straffbart etter straffegjennomføringsloven § 40 åttende ledd. Gjennomføring eller medvirkning til andres unndragelse eller urettmessig borttakelse er straffbart etter straffeloven § 346. Postsending som inneholder opplysninger som kan knyttes opp mot planlegging eller gjennomføring av unndragelse fra straffegjennomføring skal derfor stanses. Forbudet vil ramme tilfeller hvor den innsatte for eksempel mer generelt ber om bistand til slik unndragelse, enten for seg selv eller for andre innsatte.

Det kan ikke stilles noe krav om at mottaker har sagt seg villig til å hjelpe den innsatte, eller at det er noen reell mulighet for mottaker å bistå med det som ønskes. Mottakers evne og vilje til å bistå vil være et viktig moment i den helhetsvurdering som må gjøres.

Planlegging eller gjennomføring av handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet

I merknadene til § 30 i Ot. prp. nr. 5 (2000-2001) benyttes en annen formulering enn i lovteksten. Mens det i lovteksten står «(...) vil forstyrre (...)», står det i forarbeidene « (...) vil kunne forstyrre (...)». KSF legger til grunn at lovgivers intensjon har vært å kunne fange opp tilfeller der det er begrunnet mistanke om forstyrrelse av ro, orden og sikkerhet. Postsendinger med opplysninger som omhandler planlegging eller gjennomføring av handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet bør stanses.

Postsendinger som omtaler innsugling av narkotika, telefoner eller penger til fengsel, bør alltid stanses. Dette gjelder både oppfordringer fra innsatte til personer på utsiden om å bidra til innsugling, men også brev til innsatte som beskriver slik innsugling.

Postsending som omtaler og navngir andre innsatte i fengselet bør alltid vurderes særlig nøye, og det bør være en lav terskel for å stanse slike forsendelser. Det må vurderes med hvilken grunn og i hvilken sammenheng den/de andre innsatte omtales.

Postsendinger som omtaler tjenestemenn i fengselet bør alltid stanses. Særlig forsendelser som omtaler vaktlister, beskrivelse av interne rutiner og sikkerhetsforanstaltninger bør stanses.

Særlig om koder

Ved mistanke om at budskapet er skrevet i kode, kan kriminalomsorgen nekte det utsendt eller utlevert.

Særlig om postforsendelser på fremmed språk

I avdeling med særlig høy sikkerhet kan innsatte pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker. I fengsler med høy og lavere sikkerhet kan ikke kriminalomsorgen nekte å sende eller utlevere postforsendelse utelukkende på grunn av at den er skrevet på et fremmed språk. I tilfeller hvor gjennomlesning skal finne sted, må fengselet derfor sørge for at inngående og utgående korrespondanse blir oversatt av tolk innen rimelig tid.

Oppbevaring av brev som nektes utsendt

Det vises her til straffegjennomføringsloven § 26 tredje ledd som lyder:

«Kriminalomsorgen kan midlertidig holde tilbake penger eller gjenstander som er forsøkt innført eller utført i strid med første ledd. Hvis pengene eller gjenstandene ikke blir beslaglagt etter straffeprosessloven kapittel 16, inndratt etter straffeloven § 34, eller holdt tilbake på annet grunnlag, skal de senest leveres tilbake ved løslatelse eller når en besøkende forlater fengslet. Kriminalomsorgen kan destruere alkohol, andre rusmidler og medikamenter mv.»

4. Viktige momenter for tolkninger og vurderinger

Det skal gjøres en konkret helhetsvurdering av innholdet i den enkelte postsending. Innhold i postsendinger skal ikke bare leses som løsrevne utsagn, men tolkes og vurderes helhetlig og i sammenheng som beskrevet under.

Opplysninger om planlegging eller gjennomføring av straffbare handlinger kan formuleres på mange måter. Budskapet vil kunne være fordekt gjennom valg av tilsynelatende uskyldige begreper eller i koder, herunder kallenavn. Det kan i enkelte tilfeller være nyttig å forespørre politiet om betydningen av begreper, kallenavn og lignende.

Et utsagn med lik ordlyd kan ha vidt forskjellig betydning avhengig av hvem som framfører utsagnet og hvem som er mottaker av det. Det vil kunne være aktuelt å se innholdet i den postsending som kontrolleres i sammenheng med opplysninger i tidligere korrespondanse, eventuelt også til ulike mottakere.

Det skal vektlegges i tolkningen og vurderingen hva den innsatte eventuelt tidligere har gitt uttrykk for offentlig, for eksempel oppfordringer til straffbare handlinger, ønske om bygging av kriminelle nettverk eller ønske om å fortsette med kriminalitet.

Kriminalomsorgen må tolke og vurdere innholdet i postsendingen med bakgrunn i hva den innsatte er siktet eller dømt for. Jo mer alvorlig forhold den innsatte er siktet eller dømt for, jo grundigere skal kommunikasjonskontrollen gjennomføres. Det vises her til retningslinjene til straffegjennomføringsloven punkt 1.8.

Det er viktig å se utsagn i postsendinger i sammenheng med de ressurser, den gjennomføringsvilje og evne til å planlegge eller gjennomføre straffbare handlinger fengselet antar at sender eller mottaker besitter. Særlig i alvorlige saker må de som gjennomfører brevkontrollen kjenne den innsattes sak og bakgrunn.

Dersom innhold i postsendinger mistenkes å oppfordre til- eller planlegge straffbare handlinger, herunder unndragelse av straffegjennomføring, skal både sannsynlighet for straffbare handlinger og mulige konsekvenser av disse legges til grunn i vurderingen. Dette innebærer at jo alvorligere kriminalitet og konsekvenser for samfunnets sikkerhet som forventes dersom budskapet blir

spredt, jo lavere sannsynlighet kreves det for at kriminalomsorgen skal nekte å utlevere eller sende en postsending.

Den samme sannsynlighets- og konsekvensvurderingen som beskrevet over skal foretas når det gjelder innhold i postsendinger som antas å få negative konsekvenser for ro, orden og sikkerhet i fengsel, herunder faren for å skape ringeakt, hat og frykt i fengselsmiljøet.

5. Saksbehandlingsregler

Retningslinjene til straffegjennomføringsloven pkt. 3.33 lyder:

Ved inngående post bør innsatte gjøres kjent med den lovlige delen av postsendingen ved at de ulovlige deler sladdes ut. Fengselet kan i slike tilfelle beholde originalbrevet mot at innsatte utleveres en kopi av den aktuelle delen av sendingen. Ved utgående post skal den innsatte gjøres kjent med at brevet inneholder opplysninger som nevnt i straffegjennomføringsloven § 30, fjerde ledd og at det derfor ikke vil bli sendt. Dersom innsatte foretar nødvendige endringer, kan brevet sendes adressaten.

Dersom de ulovlige opplysningene utgjør vesentlige deler av et brev, kan hele brevet nektes utlevert eller sendt. Dersom opplysningene antas å representere en straffbar handling, bør forholdet anmeldes til politiet. I motsatt fall kan brevet holdes midlertidig tilbake etter straffegjennomføringsloven § 26, tredje ledd, eller det kan ved inngående postsending tilbakesendes avsender.

...

Innsatte og avsender skal normalt underrettes ved vedtak om at postsendingen eller deler av den ikke vil bli utlevert eller sendt. Dersom sikkerhetsmessige eller andre forhold ikke taler mot det, skal det framgå av vedtaket hvem som er avsender. Begrunnelse og hjemmel for hel eller delvis nektelse skal opplyses. Det vises for øvrig til forvaltningsloven og veiledningen om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven.

Vedtak om å nekte utsending eller utlevering av post kan påklages.

Dersom fengselet er i tvil om postsendingen skal stoppes, kan den holdes tilbake inntil det er innhentet uttalelser fra regionalt nivå. Uttalelsene bør innhentes så snart som mulig. I enkeltsaker der regionen uttaler seg, vil KSF være klageinstans.

KSF understreker at dersom opplysninger som forsøkes utvekslet inneholder oppfordring, planlegging eller forberedelser til straffbare handlinger, kan opplysningene overleveres til politiet, eventuelt i forbindelse med en anmeldelse av forholdet.

6. Ikrafttredden

Dette rundskrivet trer i kraft straks.

Med hilsen

Andreas Skulberg
fungerende ekspedisjonssjef

Tor André Jenssen
seniorrådgiver

